

PROTECȚIA INVIOLABILITĂȚII VIEȚII PRIVATE A PERSOANEI VERSUS PROTECȚIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL, CONFORM CODULUI DE PROCEDURĂ PENALĂ AL REPUBLICII MOLDOVA

*Drd. Igor SOROCEANU,
Daniel CEMORTAN*

Abstract

At the current stage Privacy is a fundamental concept that refers to the individual's right to keep their personal life, communications and activities secure and confidential thus, protecting them from unwanted or abusive intrusions by others, whether they are private entities or governmental. This principle is necessary for the respect of human dignity, individual autonomy and personal freedom in a democratic society. The inviolability of private life includes rights such as the right to privacy, the right to confidentiality of communications, the right to the protection of personal data and the right to secrecy of correspondence recognized and protected by international laws and treaties, as well as by the constitutions of several countries. Protecting and respecting this inviolability is often approached to maintain the balance between state power and individual liberties, thereby ensuring a society in which every individual can live in greater safety.

Keywords: *confidentiality, personal safety, respect for human dignity, private life, personal data etc.*

Introducere

Pentru început, este de menționat faptul că *Dreptul la viață privată* este considerat un element fundamental al societății, libertății și demnității umane. Din punct de vedere organizațional, conceptul de „viață privată” implică adoptarea măsurilor organizatorice necesare pentru asigurarea securității bazei de date existente la nivelul fiecărei entități¹.

Prin prevederile articolului 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului sunt stabilite garanții referitoare la viața privată, viața familială, domiciliul și corespondența persoanei.

Noțiunea de „viață privată”, la care se referă art. 8 al Convenției, nu poate fi definită cu precizie. După cum s-a spus, este vorba despre o noțiune al cărei

¹ Alina Săvoiu, Cătălin Căpătină Basarabescu, *Dreptul la viață privată*, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridic*, nr. 1/2013, p. 91.

conținut variază în funcție de epoca la care se raportează, de societatea în cadrul căreia individul trăiește și chiar de grupul social căruia acesta îi aparține. Totodată, respectarea vieții private a persoanelor trebuie să fie garantată în timpul colectării, înregistrării, utilizării, transferului și conservării datelor cu caracter personal utilizate în scopul securității sociale.

În doctrina dreptului procesual penal, se susține faptul, că orice persoană are dreptul la inviolabilitatea vieții private, la confidențialitatea vieții intime, familiale, la protejarea onoarei și demnității personale, iar în cursul procesului penal nimeni nu este în drept să se implice în mod arbitrar și nelegitim în viața intimă a persoanei.

La efectuarea acțiunilor procesuale nu poate fi acumulată, fără necesitate, informație referitoare la viața privată și intimă a persoanei. La cererea organului de urmărire penală și a instanței de judecată, participanții la acțiunile procesuale sunt obligați să nu divulge asemenea informații, iar în sensul acest se ia un angajament în scris. Prelucrarea datelor cu caracter personal în cadrul procesului penal se efectuează în conformitate cu prevederile Legii nr. 133 din 8 iulie 2011 privind protecția datelor cu caracter personal².

Viața privată este o noțiune interpretată extensiv, ce cuprinde sferile vieții persoanei, fapt demonstrat și de jurisprudența Curții Europene a Dreptului Omului, în care este menționat aspectul că fiecare persoană are o opinie despre întinderea vieții private și această impresie depinde de trăsăturile psihologice ale ei, dar și de tradițiile care există într-o societate la o anumită etapă istorică. Din practica Curții rezultă că în sfera articolului 8 face parte protejarea vieții sexuale, orientarea sexuală, numele și prenumele persoanei, etnia, imaginea (fotografia) persoanei, reputația persoanei (protecția demnității), inviolabilitatea domiciliului, secretul corespondenței, activitatea profesională și de afaceri, datele și dosarele întocmite de către serviciile de securitate și alte structuri de stat, inviolabilitatea fizică și psihică, inclusiv serviciile de ocrotire a sănătății³.

Materiale utilizate și metode aplicate

În procesul elaborării articolului științific, ne-am folosit de diverse metode de cercetare științifică pentru a investiga temeinic subiectul în discuție relatat mai sus, printre care enumerăm: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda istorică, precum și metoda comparativă.

² Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 248-251 din 05.11.2013, în vigoare după ultimele modificări și completări din 16.05.2024, art. 15 alin. (1) și (2).

³ Convenția Europeană a Drepturilor Omului, semnată în 1950 de Consiliul Europei, p. 158.

În prezent, importanța și scopul acestui articol științific devin evidente din dorința de a aduce în prim-plan problema inviolabilității vieții private a persoanei care este investigată din mai multe perspective și în diverse domenii, reflectând preocupările tot mai mari cu privire la protecția datelor personale și a intimității în viața de zi cu zi.

O problemă pe care dorim să o punem în discuție se referă la excepția efectuării percheziției în timpul nopții în cazurile de delict flagrant, reglementată de art. 128 alin. (1) CPP.

O altă problemă practică des întâlnită este refuzul unor persoane și autorități de a furniza informații cu caracter personal. Respectarea demnității umane în ceea ce privește viața privată a unei persoane este o problemă actuală în societatea contemporană.

Scopul cercetării inviolabilității vieții private este de a asigura protecția și respectarea dreptului fiecărui individ, de a-și păstra intimitatea, confidențialitatea și autonomia în ceea ce privește viața personală și informațiile. Acest drept este necesar pentru demnitatea umană și pentru menținerea libertății individuale într-o societate democratică. Totodată, scopul inviolabilității vieții private este de a crea și de a menține un echilibru între nevoile de securitate, ordine publică și interesul general și drepturile individuale fundamentale de a fi protejați împotriva intervențiilor abuzive în viața personală și informațiile private.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate

Așadar, prin inviolabilitatea persoanei trebuie înțeles dreptul acesteia de a nu se exercita asupra ei niciun fel de violență. Ca atare, inviolabilitatea persoanei nu se limitează doar la libertatea de mișcare, la libertatea fizică a acesteia, ci are o sferă mult mai largă, cuprinzând acele valori ale persoanei care se cer a fi apărate de acțiuni violente și care, pe lângă libertatea fizică, mai cuprinde dreptul la viață, la integritatea corporală, demnitate etc.

La fel, dreptul la viața intimă reprezintă dreptul la protejarea vieții private de orice ingerință externă, fiind un drept uman natural și inalienabil. Acest drept este fundamental prin natură și consacrat în constituțiile majorității țărilor democratice și într-un număr dintre cele mai importante documente juridice internaționale.

Una din problemele actuale privind protecția vieții private a persoanei este efectuarea percheziției în timpul nopții în cazurile de delict flagrant.

Referitor la problema efectuării percheziției în timpul nopții în cazurile de delict flagrant reglementată de art. 128 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, considerăm și dorim să expunem că legiuitorul limitează dreptul organului de urmărire penală și a procurorului de a efectua această acțiune în cazuri ce nu suferă amânare. Prin aceasta, legislatorul lezează interesul public și obligația de a investiga infracțiunile. Astfel, potrivit art. 6 pct. 6 din Codul de

procedură penală al Republicii Moldova, „caz ce nu suferă amânare – pericolul real că se vor pierde sau distruge probele, că bănuitul sau învinuitul se poate ascunde în încăperea suspectată ori că se vor comite alte infracțiuni”.

Prin urmare, cazul ce nu suferă amânare creează un pericol real și, respectiv, intervenția organelor judiciare trebuie să fie promptă. De aceea, considerăm oportună modificarea și completarea art. 128 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, astfel încât să reglementeze excepția și în cazul ce nu suferă amânare. Astfel, în acest caz vor fi respectate și garantate drepturile victimelor în această privință. Din cele expuse deducem că inviolabilitatea domiciliului este un principiu al procesului penal și o cerință legală care se aplică tuturor autorităților și persoanelor, și care constă în faptul că, în cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să pătrundă în domiciliu contrar voinței persoanelor care locuiesc sau își dețin sediul în ele, de al cerceta și al supraveghea, de a instala în el aparate ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, aparate de fotografiat și de filmat, sau de a efectua orice acțiune de urmărire penală, fără o hotărâre judecătorească⁴.

În prezenta lucrare ținem să examinăm impactul efectuării măsurilor speciale de investigație asupra vieții private a persoanelor. În acest sens, pentru a fi dispusă și efectuată o măsură specială de investigație trebuie a fi întrunite condițiile specificate la art. 133 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Totodată, alin. (2) al art. 133 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova prevede că: *„Măsurile speciale de investigații pot fi efectuate în privința bănuितului, învinuitului sau persoanei despre care există probe că fie contribuie la pregătirea sau la săvârșirea infracțiunii...”*. Nu este clar ce a avut în vedere legiuitorul prin expresia *„sau persoanei despre care există probe că fie contribuie la pregătirea sau la săvârșirea infracțiunii”*. În sensul prezentului articol se înțelege că în cazul în care, în privința unei persoane există probe că o comis o infracțiune, sunt pasibile de a fi dispuse măsurile speciale de investigație, însă bănuitul este de fapt persoana în privința căreia există probe că a comis o infracțiune, intenția legiuitorului cu privire la prevederile criticate nefiind clară. În acest sens, pentru a evita ingerința în sfera vieții private la efectuarea măsurilor speciale de investigație și respectarea principiului proporționalității, propunem modificarea art. 133 alin. (2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova în următoarea redacție:

„Măsurile speciale de investigații pot fi efectuate în privința bănuितului, învinuitului dacă există probe că fie contribuie la pregătirea sau la săvârșirea infracțiunii, fie primește ori transmite bani, bunuri sau informații pertinente pentru cauza penală”.

În ceea ce privește *datele cu caracter personal*, ținem să menționăm că acestea sunt orice informații care se referă la **o persoană fizică identificată sau identificabilă**.

⁴ Osoianu T., Andronache A. și Orîndaș V., *Urmărirea penală: note de curs*, Chișinău, Editura Academia „Ștefan cel Mare a MAI”, 2005, p. 7.

Informațiile diferite care sunt adunate pot duce la identificarea unei anumite persoane, constituind și ele date cu caracter personal.

Colectarea datelor cu caracter personal ar trebui să fie efectuate în scopuri determinate, explicite și legitime în cadrul domeniului de aplicare al prezentei directive, iar prelucrarea acestora nu ar trebui să se facă în scopuri care sunt incompatibile cu obiectivele prevenirii, depistării, investigării sau urmării penale a infracțiunilor sau ale executării pedepselor, inclusiv pentru protejarea și prevenirea împotriva amenințărilor la adresa securității publice. În cazul în care datele cu caracter personal sunt prelucrate de către același sau de către un alt operator într-un scop care se încadrează în domeniul de aplicare al prezentei directive, dar este diferit de scopul pentru care datele au fost colectate, o astfel de prelucrare ar trebui să fie permisă cu condiția ca ea să fie autorizată în conformitate cu dispozițiile legale aplicabile și să fie necesară și proporțională în raport cu celălalt scop⁵.

Conceptul de protecție a *datelor cu caracter personal* reprezintă dreptul persoanei fizice de a-i fi apărate acele caracteristici care conduc la identificarea sa și obligația corelativă a statului de a adopta măsuri adecvate pentru a asigura o protecție eficientă. Prin date cu caracter personal se înțeleg acele informații care se află, direct sau indirect, în legătură cu o persoană fizică identificată sau identificabilă, cum ar fi: numele, prenumele, codul numeric personal, adresa, numărul de telefon, imaginea, vocea, situația economico-financiară, profesia. Având în vedere necesitatea de a apăra și a respecta dreptul fundamental la viață intimă și privată, protecția datelor cu caracter personal constituie un domeniu deosebit de important, fapt confirmat prin tratarea acestei tematici în capitole distincte prevăzute în Convenția de Aplicare a Acordului Schengen.

O altă problemă practică des întâlnită este refuzul unor persoane și autorități de a furniza informații cu caracter personal invocând faptul că nu au dreptul în temeiul Legii Republicii Moldova nr. 133/2011, deși cerința organului de urmărire penală și a procurorului este legală și informațiile solicitate se administrează într-o cauză penală concretă. De exemplu, în cauza penală nr. 2013870245, pornită la 24 iulie 2013, de către organul de urmărire penală al Ministerului Afacerilor Interne instituit în cadrul Inspectoratului General al Poliției de Frontieră, în baza semnelor constitutive ale componenței de infracțiune prevăzute de art. 362 alin. (3) lit. a) din Codul penal al Republicii Moldova, s-a constatat că în pofida cerinței legale de a transmite informațiile cu caracter personal din dosarele unui grup de afgani, Biroul Migrație și Azil al Ministerului Afacerilor Interne a refuzat acest lucru invocând Legea Republicii Moldova nr. 133/2011. Ulterior, la cerința repetată și argumentată a organului de urmărire penală, aceeași autoritate a refuzat din nou prezentarea

⁵ Ostavciuc Dinu, *Protecția datelor cu caracter personal în procesul penal – analiza doctrinei și standardele UE*, în International Round Table SMART SPECIALIZATION: FROM ACADEMIC IDEA TO POLITICAL APPROACH, 10-13 October 2022, Chișinău, Moldova State University.

informațiilor corespunzătoare, care, de fapt, erau importante pentru cauza penală instrumentată. Într-un final, organul de urmărire penală a ridicat forțat dosarele respective, având un mandat judiciar în acest sens. Practica respectivă este una vicioasă, deoarece duce la tergiversarea investigațiilor, probele pot dispărea, iar identificarea persoanelor și acțiunile procesuale în privința acestora riscă a nu se face în general, în special în cazul părăsirii teritoriului țării de către persoanele străine.

Totodată, în aceste cazuri, organul de urmărire penală este lipsit sau împiedicat de a lua măsurile necesare în vederea localizării persoanelor, audierea marturilor, precum și aplicarea, după caz, a măsurilor procesuale de constrângere în privința bănuiților. Or, potrivit art. 6 al Legii Republicii Moldova nr. 133/2011, „Nu sunt considerate destinatari organele din domeniul apărării naționale, securității statului și ordinii publice, organele de urmărire penală și instanțele judecătorești cărora li se comunică date cu caracter personal în cadrul exercitării competențelor stabilite de lege”.

În același timp, în conformitate cu dispozițiile art. 15 alin. (3) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, „... Persoana nu este în drept să refuze de a prezenta informații despre viața privată și intimă a sa sau a altor persoane sub pretextul inviolabilității vieții private...”. Un aspect important asupra căruia dorim să tragem atenția este prevederea reglementată în art. 15 alin. (3) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, și anume: „Persoanele de la care organul de urmărire penală cere informație despre viața privată și intimă sunt în drept să se convingă că această informație se administrează într-o cauză penală concretă”. Din imperativele legale reiese că informațiile privind viața privată și cea intimă a persoanei se vor administra doar atunci când organul de urmărire penală instrumentează o cauză penală, adică urmărirea penală este începută.

Considerăm că această reglementare limitează dreptul organului de urmărire penală și a procurorului, implicit limitează dreptul pozitiv al statului de a investiga infracțiunile în etapa inițială, deoarece în etapa sesizării organului de urmărire penală sau chiar în etapa sesizării organului de constatare, acestea au acces la unele date cu caracter personal.

Respectarea demnității umane în ceea ce privește viața privată a unei persoane este o problemă actuală în societatea contemporană.

Dreptul la viață privată este unul dintre drepturile fundamentale ale omului și este recunoscut în numeroase documente internaționale, precum Declarația Universală a Drepturilor Omului și Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Există multiple aspecte ale vieții private care necesită protecție și respect, inclusiv confidențialitatea comunicațiilor, integritatea personală și autonomia individuală. Odată cu avansarea tehnologiei și proliferarea internetului, această problemă devine tot mai complexă și presantă. Datele personale sunt adesea colectate, stocate și utilizate în moduri care pot afecta negativ demnitatea și intimitatea

individului. De asemenea, există provocări legate între dreptul la viața privată și alte valori sociale sau interese legale, cum ar fi securitatea națională sau investigațiile penale.

Ținem să menționăm că persistă deseori diferite concordanțe între protejarea vieții private a individului și necesitatea de a menține securitatea și ordinea publică.

Legislația și reglementările privind protecția datelor personale și drepturile individuale sunt necesare pentru abordarea acestei probleme. Mai mult, educația și conștientizarea sunt elaborate și puse în discuție cu prilejul informării oamenilor cu privire la drepturile lor și la modalitățile în care își pot proteja viața privată în etapa actuală.

Concluzie

Viața privată este dreptul și capacitatea unei persoane de a-și păstra informațiile personale, activitățile și alegerile departe de accesul sau intervenția altora, inclusiv a guvernului sau a entităților private. Este un aspect important al autonomiei individuale și este recunoscut în diferite moduri în legislația și normele sociale din diverse țări și culturi.

Inviolabilitatea vieții private este principiul conform căruia viața privată a unei persoane trebuie să fie protejată și respectată în mod absolut, fără nicio intervenție neautorizată sau abuzivă din partea altor persoane sau autorități. Acest principiu este adesea consacrat în legislația și în tratatele internaționale privind drepturile omului și reprezintă o componentă fundamentală a democrațiilor moderne.

Ingerința în sfera vieții private se referă la orice acțiune sau intervenție care încalcă sau privează dreptul unei persoane la viața privată. Aceasta poate include monitorizarea neautorizată a comunicărilor, colectarea de informații personale fără consimțământul persoanei respective, intruziunea în locuință sau spațiul personal, sau orice altă formă de intervenție care invadează sfera privată a individului fără justificare legală sau morală. Ingerința în sfera vieții private poate fi ilegală și poate atrage consecințe legale sau sociale pentru cei implicați.

Impunerea numai a unor obligații negative autorităților statale, care să apere individul împotriva ingerințelor de orice natură a autorităților publice în sfera vieții private nu este suficientă pentru garantarea efectivă a tuturor componentelor acesteia, astfel cum sunt enumerate în art. 8 al Convenției.

După cum a subliniat adeseori instanța de contencios european a drepturilor omului, art. 8 reclamă din partea statelor îndeplinirea unor obligații pozitive, inerente asigurării respectului efectiv al vieții private și familiale, care pot implica și necesitatea adoptării de măsuri de protecție a vieții private, chiar cu privire la relațiile dintre indivizi.

În jurisprudența instanței europene, sfera obligațiilor ce revin statelor în temeiul art. 8 din Convenție este deosebit de largă, raportată la toate valorile pe care ea le-a determinat ca fiind apărate de textul Convenției. Astfel, statele au obligația de a oferi unui copil născut din afara căsătoriei și mamei sale posibilitatea „de a avea o viață de familie normală”, precum și pe aceea de a lua toate măsurile de natură a asigura reunirea unui părinte cu copilul său. De asemenea, autoritățile statale sunt ținute să dea posibilitatea unei mame să-și vadă fiica plasată într-o instituție publică de ocrotire sau tatălui natural să obțină tutela sau încredințarea copilului născut din afara căsătoriei, plasat de mamă într-o instituție specializată, în vedere adopției.

Dreptul la viață intimă este dreptul la protejarea vieții private de orice ingerință externă, fiind un drept uman natural și inalienabil. Acest drept este fundamental prin natură și consacrat în constituțiile majorității țărilor democratice și într-un număr dintre cele mai importante documente juridice internaționale.

Referințe bibliografice:

1. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, semnată în 1950 de Consiliul Europei;
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 248-251 din 05.11.2013, în vigoare după ultimele modificări și completări din 16.05.2024;
3. Osoianu T., Andronache A. și Orîndaș V., *Urmărirea penală: note de curs*, Chișinău, Editura Academia „Ștefan cel Mare a MAI”, 2005;
4. Ostavciuc Dinu, *Protecția datelor cu caracter personal în procesul penal – analiza doctrinei și standardele UE*, în International Round Table SMART SPECIALIZATION: FROM ACADEMIC IDEA TO POLITICAL APPROACH, 10-13 October 2022, Chișinău, Moldova State University;
5. Săvoiu Alina, Căpătîna Basarabescu Cătălin, *Dreptul la viață privată*, în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridic, nr. 1/2013.